

Barne- og
likestillingsdepartementet

Strategi

Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016–2020

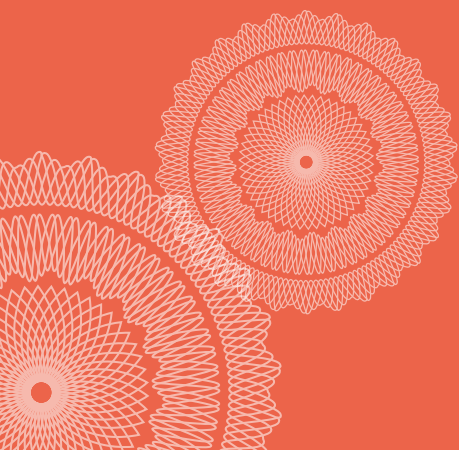
I november 2015 lanserte regjeringen en politisk erklæring mot hatefulle ytringer på regjeringen.no. Formålet med erklæringen er å forplikte til en innsats mot hatefulle ytringer.

Politisk erklæring mot hatefulle ytringer

Vi som politikere, offentlige myndigheter og sentrale samfunnsaktører forplikter oss til å bekjempe hatefulle ytringer og intoleranse. Ytringsfriheten er en umistelig verdi. Den står sterkt i Norge. Vi skal ikke spre eller oppfordre til hat.

Vi er bekymret for omfanget av hatefulle ytringer på bakgrunn av kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, nedsatt funksjonsevne eller seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Ytringer som sprer hat mot andre mennesker kan ikke tolereres. Noen ytringer er forbudt etter norsk lov og skal straffeforfølges. Men også andre hatefulle ytringer kan ha alvorlige konsekvenser for enkeltpersoner, grupper og hele samfunnet. Offentlige myndigheter og undervisningsinstitusjoner har et særlig ansvar for aktivt å forebygge hatefulle ytringer og sørge for at personer som utsettes for dette får oppfølging.

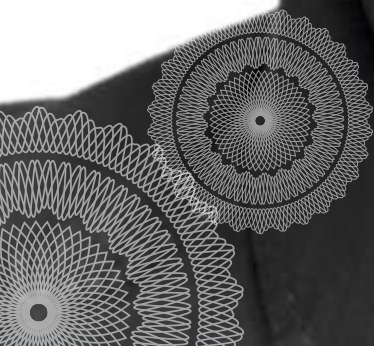
Vi vil ha et samfunn der det er plass til alle. Derfor vil vi jobbe for et åpent, fredelig og inkluderende samfunn der alle føler tilhørighet. Et samfunn som er basert på demokratiske verdier, universelle menneskerettigheter og gjensidig respekt mellom individer og grupper.

Vi vil:

- Arbeide for at alle skal kunne delta i den offentlige debatten og bevege seg fritt i det offentlige rom uten å bli utsatt for hatefulle ytringer.
- Arbeide aktivt for å skape arenaer for dialog, toleranse og bevissthet rundt konsekvensene av hatefulle ytringer.
- Inkludere arbeidet mot hatefulle ytringer i det systematiske arbeidet med helse, miljø og sikkerhet i arbeidslivet og i skole og utdanning.
- Aktivt bidra til at hatefulle ytringer avdekkes, etterforskes og håndheves for domstolene.

Forord

Ytringsfriheten er en grunnleggende menneskerett. Den er en forutsetning for demokratiet og er nedfelt i Norges grunnlov § 100. Ytringsfriheten er også en forutsetning for enkeltpersoners individuelle frihet og for vår søken etter opplysning og sannhet.

Regjeringen vil legge til rette for en god offentlig meningsutveksling med gjensidig respekt for hverandre. Hatefulle ytringer er til hinder for dette. Denne strategien skal bidra til å forebygge og bekjempe hatefulle ytringer. Regjeringen vil være med på å skape gode møteplasser sammen med alle de aktørene som kan bidra med kunnskap og erfaring. Møteplasser for barn og unge vil være spesielt viktig. Det er viktig at hatefulle ytringer bekjempes, og regjeringen ønsker å støtte opp om personer som vil ta til motmæle mot hatefulle ytringer.

Ytringsfriheten utfordrer oss siden den omfatter uttalelser som kan oppfattes som kontroversielle, støtende eller sjokkerende. Vi må tåle å bli provosert og krenket i et demokratisk samfunn. En åpen og fri samfunnsdebatt er grunnleggende for et fungerende demokrati. Ytringsfriheten er ikke absolutt. Norges forpliktelser etter internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, og da særlig Den europeiske

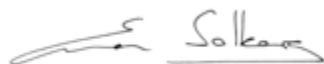
menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 10, gir adgang til å gjøre inngrep i ytringsfriheten når visse vilkår er oppfylt.

Norge har, i likhet med de fleste land, lover som forbyr hatefulle ytringer eller oppfordring til vold, og som innebærer et inngrep i ytringsfriheten.

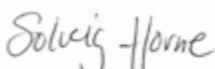
Av Grunnloven § 100 sjetten ledd siteres: «Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst samtale.»

«Kravet innebærer at staten aktivt skal medvirke til at individer og grupper har en faktisk ytringsmulighet. Statens oppgave utvides i 6. ledd fra passivt å avstå fra inngrep til aktivt å sikre borgernes ytringsmulighet. Infrastrukturkravet innebærer en forpliktelse til å legge til rette for kanaler og institusjoner og for en åpen og opplyst offentlig samtale, kort sagt et overordnet statlig ansvar for oppbyggingen av et offentlig rom.»
(Innst. S. nr. 270 (2003–2004).

Vi vet at mange vegrer seg for å delta i den offentlige samtalen fordi de har blitt møtt med hetsende, sjikanerende eller trakasserende ytringer. Dette gjør at viktige stemmer stilner. Debatten blir fattig, og det er et tap for demokratiet.

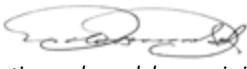
Statsminister
Erna Solberg

Barne- og likestillingsminister
Solveig Horne

Kulturminister
Linda Hofstad Helleland

Justis- og beredskapsminister
Anders Anundsen

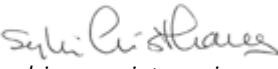
Arbeids- og sosialminister
Anniken Hauglie

Kunnskapsminister
Torbjørn Røe Isaksen

Kommunal- og moderniseringsminister
Jan Tore Sanner

Innvandrings- og integreringsminister
Sylvi Listhaug

Utenriksminister
Børge Brende

Innhold

08	Tiltaksoversikt
10	Innledning
12	Hovedlinjene i regjeringens arbeid mot hatefulle ytringer 2014–2016
14	Kunnskapsstatus om hatefulle ytringer
16	Mål og innsatser
18	Møteplasser
22	Barn og unge
28	Rettssystemet
36	Arbeidslivet
40	Mediesektoren
44	Kunnskap og forskning
48	Veien videre
50	Vedlegg: Internasjonalt arbeid
52	Litteraturliste

Tiltaks- oversikt

NR	TILTAK	ANSVARLIG DEPARTEMENT
MØTEPLASSER		
1	Årlige konferanser/dialogmøter	Barne- og likestillingsdepartementet
2	Etablere en nettside om hatefulle ytringer	Barne- og likestillingsdepartementet
3	Videreføre støtten til Stopp hatprat-kampanjen	Barne- og likestillingsdepartementet
4	Referansegruppe for arbeidet mot hatefulle ytringer	Barne- og likestillingsdepartementet
5	FN-dagen for personer med nedsatt funksjonsevne	Barne- og likestillingsdepartementet
BARN OG UNGE		
6	Nasjonal utvidelse av Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme	Kunnskapsdepartementet
7	Læringsressurser om gruppebaserte fordommer	Kunnskapsdepartementet
8	Dialogkonferanser for barn og unge om hatefulle ytringer	Barne- og likestillingsdepartementet
9	Informasjonsmaterieill for barn og unge	Barne- og likestillingsdepartementet
RETTSSYSTEMET		
10	Kompetanse om hatkriminalitet nasjonalt	Justis- og beredskapsdepartementet
11	Felles veileder for politiets registrering etter straffeloven § 185	Justis- og beredskapsdepartementet
12	Nasjonal statistikk om hatefulle ytringer	Justis- og beredskapsdepartementet
13	Vurdering av det strafferettslige diskrimineringsvernet	Justis- og beredskapsdepartementet Barne- og likestillingsdepartementet

NR	TILTAK	ANSVARLIG DEPARTEMENT
ARBEIDSLIVET		
14	Informasjonskampanje rettet mot arbeidsgivere	Barne- og likestillingsdepartementet
15	Inkludere temaet hatefulle ytringer i arbeidsgruppen for likestilling i arbeidslivet	Barne- og likestillingsdepartementet
MEDIESEKTOREN		
16	Fremme mangfold i mediene gjennom direkte og indirekte økonomiske virkemidler	Kulturdepartementet
17	Utvalg for å vurdere mediemangfoldet i Norge	Kulturdepartementet
18	Ny utforming av straffeloven § 269 om redaktøransvar	Kulturdepartementet
KUNNSKAP OG FORSKNING		
19	Oppsummering av forskning om hatefulle ytringer mot personer med nedsatt funksjonsevne	Barne- og likestillingsdepartementet
20	Doktorgrads-/postdoktorstillinger til forskning om forebygging av antisemittisme og andre gruppebaserte fordommer i skolen	Kunnskapsdepartementet Kommunal- og moderniseringsdepartementet
21	Hatefulle ytringer og hatkriminalitet på internett og sosiale medier	Justis- og beredskapsdepartementet
22	Nordisk kartlegging av rettslige reguleringer knyttet til trusler, krenkelser og hatefulle ytringer på internett	Barne- og likestillingsdepartementet
23	Videreutvikling av kunnskap om hatefulle ytringer	Barne- og likestillingsdepartementet

Innledning

Det følger av Grunnloven § 100 sjette ledd at offentlige myndigheter skal legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale, og for oppbyggingen av et velfungerende offentlig rom.

Med denne strategien ønsker regjeringen å forebygge og skape bevissthet om hatefulle ytringer i den offentlige debatten og i det offentlige rom. Strategien skal også bidra til å skape bevissthet om konsekvensene av hatefulle ytringer. Vi prioriterer skole og utdanning, arbeidslivet, rettsvesenet og mediesektoren. Vi ønsker å skape nye møteplasser for samtaler. Vi vil ha mer kunnskap, forskning og internasjonalt samarbeid. Norges internasjonale arbeid er omtalt i et eget vedlegg til strategien.

Hatefulle ytringer kan begrense den enkeltes mulighet til å delta i den offentlige debatten. Slike ytringer kan også få alvorlige konsekvenser for samfunnet fordi de skaper avstand og mistillit mellom grupper. Det finnes en rekke eksempler på at hatefulle ytringer er blitt brukt for å undertrykke, forfølge og diskriminere bestemte grupper i samfunnet.

Ifølge internasjonal forskning kan hatytringer:

- virke skremmende, slik at færre deltar i fellesskapet
- holde liv i og skape fordommer
- bidra til sosial utstøting og økte motsetninger som bryter ned det sosiale fellesskapet
- skape frykt og frata mennesker deres verdighet ved å si at de ikke er likeverdige borgere av samfunnet (Dovidio, Glick og Rudman 2005)

Grensene flyttes i det offentlige rom

I løpet av de siste tiårene har internett endret måten vi kommuniserer på. Terskelen for å ytre seg er senket. Flere deltar i sosiale medier, og kommunikasjonen skjer hurtig og direkte. Dette gjør det mulig for enkeltpersoner og grupper, som normalt ikke

blir hørt i den offentlige debatten, å få en stemme. Men samtidig som internett har gitt oss nye muligheter, opplever mange både hets, trakassering og sjikane. Slike ytringer kan være både lovlige og ulovlige.

Forbud i straffeloven, diskrimineringslovene og internasjonale menneskerettighetskonvensjoner

Man har ikke klart å komme frem til internasjonal enighet om en definisjon av begrepet hatefulle ytringer («hate speech»). Utformingen av forbudene varierer fra land til land. I Norge har vi en rekke relevante bestemmelser både i straffeloven og i diskrimineringslovene. Disse forbyr hatefulle ytringer, diskriminering, trakassering, hensynsløs adferd og krenkelse av privatlivets fred. I tillegg har vi et vern mot hatefulle ytringer gjennom enkelte av de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene som Norge er bundet av, se artikkel 4 i FNs konvensjon mot rasediskriminering (RDK), artiklene 3, 4, 5 og 6 i Tilleggsprotokoll til konvensjonen om datakriminalitet (Budapestkonvensjonen) og artiklene 5, 6 og 7 i Europarådskonvensjonen om forebygging av terrorisme.

Innsatsen mot hatefulle ytringer, arbeidet med å fremme ytringsfrihet og arbeidet med å fremme likestilling og hindre diskriminering skal ses i sammenheng. Dette inkluderer arbeidet mot hatkriminalitet, rasisme, mobbing, radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det internasjonale samarbeidet foregår blant annet gjennom FN, OSSE, EU, Europarådet og de nordiske landene. Strategien bygger også på tiltak som inngår i regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, handlingsplan mot antisemittisme og handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Hovedlinjene i regjeringens arbeid mot hatefulle ytringer 2014–2016

2014

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet bevilget for første gang midler til kampanjen Stopp hatprat på nett.

November 2014

Statsministeren og Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren inviterte til et bredt dialogmøte. Personer som har erfaringer med hatefulle ytringer på grunn av kjønn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, etnisk eller religiøs bakgrunn, deltok.

August 2015

Norge ble eksaminert av FNs rasediskrimineringskomite. Komitéen anbefalte den norske regjering å utarbeide en strategi mot hatefulle ytringer.

Høsten 2015

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet bevilget midler til en kartlegging og analyse av holdningene religiøse og etniske minoriteter har til hverandre. Denne ferdigstilles i 2017.

2014

Juni 2014

November 2014

Mai 2015

August 2015

Høsten 2015

Høsten 2015

Juni 2014

Statsministeren inviterte kvinner som har vært utsatt for hatefulle ytringer til et møte.

Mai 2015

De nordiske likestillingsministrene vedtok en særlig satsing mot hatefulle ytringer i det nordiske samarbeidet.

Høsten 2015

Regjeringen bevilget midler til oppstart av en holdningsundersøkelse om antisemittisme i Norge. Prosjektet skal ferdigstilles i 2017.

Oktober 2015

Et statssekretærutvalg for regjeringens arbeid mot hatefulle ytringer ble nedsatt. Arbeidet med en strategi mot hatefulle ytringer startet.

Januar 2016

Barne- og likestillingsministeren inviterte til innspillsmøte om strategien.

Mars 2016

En referansegruppe for arbeidet med strategien ble nedsatt. Referansegruppen er bredt sammensatt av representanter for frivillige organisasjoner, forskere, Sametinget og andre relevante aktører.

Oktober 2016

Regjeringen lanserte en handlingsplan mot antisemittisme for perioden 2016–2020.

Oktober
2015

November
2015

Januar
2016

Februar
2016

Mars
2016

Juni
2016

Oktober
2016

November
2016

November 2015

Regjeringen la frem en politisk erklæring mot hatefulle ytringer.

Februar 2016

Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ble opprettet ved hjelp av midler fra regjeringen.

Juni 2016

Regjeringen lanserte en handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk for perioden 2017–2020.

November 2016

Regjeringen lanserte en strategi mot hatefulle ytringer for perioden 2016–2020.

Kunnskapsstatus om hatefulle ytringer

Institutt for samfunnsforskning (ISF) har utarbeidet tre kunnskapsoppsummeringer om hatefulle ytringer på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Resultater fra arbeidet forelå høsten 2016 og danner et viktig utgangspunkt for regjeringens oppfølging av strategien. For øvrig vises det til kapittel Kunnskap og forskning. Nedenfor følger utdrag av oppsummeringene til de tre rapportene.

Hatefulle ytringer – Delrapport 1:

Forskning på art og omfang

(Nadim og Fladmoe 2016)

Formålet med rapporten er å samle kunnskap om:

- Omfanget av hatefulle ytringer på internett
- Hvilke grupper som er særlig utsatt for hatefulle ytringer på internett
- Hvilke medier/plattformer som særlig brukes for å fremme hatefulle ytringer
- Hvem som produserer hatefulle ytringer og hva som driver dem

Svært få studier har direkte undersøkt omfanget av hatefulle ytringer. Ulike studier har brukt ulike definisjoner av hatefulle og andre ubehagelige ytringer. Derfor er beregningene av omfanget av hatefulle ytringer svært ulikt. Det samme gjelder anmeldelsesstatistikken hos politiet som ansees som lite egnet til å gi et fullstendig bilde av hatefulle ytringer på nettet. Mange av forskningsbidragene har først og fremst vært opptatt av å studere «netthets» mer generelt, uten å benytte begrepet «hatefulle ytringer». Dermed er det få studier som tar for seg ytringer rettet mot spesifikke grupper. Det er vanlig å forstå hatefulle ytringer som ytringer som er av hatefull eller diskriminerende art på grunn av mottakerens tilhørighet til en bestemt minoritetsgruppe.

Etnisitet og seksuell orientering er de vanligste grunnlagene for hatefulle ytringer. Det er mindre

kunnskap om hets rettet mot personer med nedsatt funksjonsevne. Videre har unge langt oftere enn eldre hatt ubehagelige opplevelser på nettet. Totalt sett er det relativt små kjønnsforskjeller når det gjelder omfang, men kvinner og menn utsettes for ulike former for netthets.

Avsendere av hatefulle ytringer er ofte motivert av andre faktorer enn en sterk følelse av hat. Snarere er faktorer som spenningssøking og konformitet til en nettkultur for stygg språkbruk vel så sentralt. Likevel er det ikke tilfeldig hvem som rammes. Avsendere bygger på fordommer, stereotyper og forestillinger om forskjeller mellom grupper.

Hatefulle ytringer – Delrapport 2:

Forskning på hat og diskriminering

(Eggebø og Stubberud 2016)

Rapporten belyser sammenhengen mellom hatefulle ytringer og diskriminering, mobbing og vold. Den tar også for seg forskning om konsekvenser av hatefulle ytringer.

Eksisterende forskning avdekker at minoritetsgrupper ofte er mer utsatt for negative eller krenkende ytringer enn befolkningen ellers.

Hatkriminalitet og hatefulle, uønskede og krenkende ytringer har konsekvenser både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. På individnivå er det snakk om direkte konsekvenser for den eller de som utsettes, i form av psykisk stress, begrenset bevegelses-

Etnisitet og seksuell orientering er de vanligste grunnlagene for hatefulle ytringer. Det er mindre kunnskap om hets rettet mot personer med nedsatt funksjonsevne.

og ytringsfrihet, og frykt. På gruppenivå kan det medføre at enkelte grupper trekker seg tilbake fra offentligheten, og at utsatte grupper internaliserer negative stereotyper. På samfunnsnivå kan konsekvensene være at diskriminering normaliseres. I ytterste konsekvens kan hatefulle ytringer motivere til og legitimere grovere straffbare handlinger og vold. Utsatthet for vold og diskriminering, og enkelte gruppers tilbaketreking fra offentligheten medfører et dårligere fungerende demokrati.

Rapporten konkluderer med at det er behov for en betydelig forskningsinnsats når det gjelder hatefulle ytringer og hatkriminalitet rettet mot minoritetsgrupper i Norge.

Hatefulle ytringer – Delrapport 3: Grenseoppgangen mellom ytringsfrihet og strafferettslig vern mot hatefulle ytringer

(Wessel-Aas, Fladmoe og Nadim 2016)

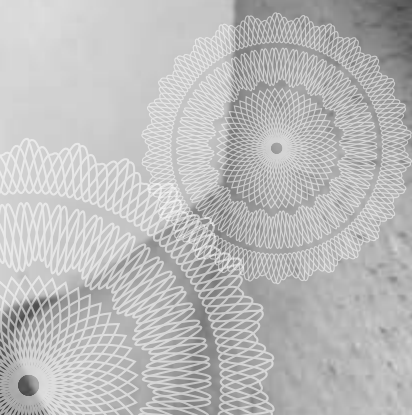
Rapporten påpeker at tolkning og anvendelse av straffelovens bestemmelser om hatefulle ytringer må skje på en måte som er forenlig med ytringsfriheten, slik den er beskyttet både i Grunnloven og i internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av og som er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven, herunder Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 10. Samtidig inneholder Grunnloven § 98 et generelt likhets- og ikke-diskrimineringsprinsipp, og Norge har dessuten forpliktelser etter internasjonale

konvensjoner til å bekjempe og dels til å kriminalisere visse former for hatefulle ytringer.

Basert på en gjennomgang av Den europeiske menneskerettsdomstols (EMD) praksis i saker om hatefulle ytringer versus ytringsfrihet, er det på generelt nivå ingenting som tyder på at gjeldende norsk rett i dag går for langt i å begrense ytringsfriheten slik den er håndhevet på dette feltet av EMD.

I tillegg til de tre rapportene nevnt ovenfor har NTNU utarbeidet rapporten *En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring* (Bendixen, Ottesen Kennair og Grøntvedt 2016) på oppdrag for Barne- og likestillingsdepartementet. Kunnskapsstatusen gir en oversikt over norsk og annen nordisk forskning på bakgrunn av tilgjengelig kunnskap for perioden 2007–2015. I rapporten fremkommer det at omfanget av seksuell trakassering er stort, og at det er klart flere jenter som blir utsatt for fysisk seksuell trakassering enn gutter. Det finnes også lite kunnskap om årsaker og konsekvenser.

Mål og innsatser

I strategien retter regjeringen oppmerksomheten mot noen bestemte innsatsområder. Regjeringen ønsker å skape arenaer for dialog og øke bevisstheten om konsekvensene av hatefulle ytringer. I tillegg skal regjeringen legge til rette for at ulovlige hatefulle ytringer, i større grad enn i dag, avdekkes, etterforskes og fremmes for domstolene eller annen relevant instans. Langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging skal gi et godt grunnlag for arbeidet mot hatefulle ytringer. Regjeringen ønsker en samfunnsdebatt hvor ingen utestenges som følge av hatefulle ytringer. Det er også et mål å inkludere arbeidet mot hatefulle ytringer i det systematiske arbeidet med helse, miljø og sikkerhet i arbeidslivet, og i skole og utdanning.

Møteplasser

Regjeringen ønsker å legge til rette for møteplasser der barn, unge og voksne kan diskutere, være uenige og ha ulike standpunkter uten å trakassere eller bruke hatefulle ytringer. Gode møteplasser bidrar til å skape likeverd og til å forebygge at grupper blir utstøtt.

Møteplasser og dialog

I arbeidet med strategien har det blitt gjennomført flere møter mellom myndighetene, frivillige organisasjoner, forskningsinstitusjoner og ulike sentrale samfunnsaktører (se omtale under Hovedlinjene i regjeringens arbeid mot hatefulle ytringer 2014–2016). Disse har gitt viktige innspill til regjeringens arbeid.

Innenfor det nordiske samarbeidet om likestilling arbeider landene særlig med likestilling i det offentlige rom, herunder bekjempelse av hatefulle ytringer. Temaet hatefulle ytringer har vært på den nordiske dagsorden siden 2015. Norge overtar formannskapet i Nordisk ministerråd i 2017, og hatefulle ytringer vil være ett av fire prioriterte satsingsområder i samarbeidet om likestilling (Nordiska ministerrådet 2015).

Likestillings- og diskrimineringsombudet har de siste årene arbeidet systematisk med temaet

hatefulle ytringer. I 2015 utarbeidet de rapporten *Hatytringer og hatkriminalitet*. Ombudet deltar i et nordisk nettverk om sexisme og hatefulle ytringer på internett. Nettverket består av en rekke nordiske likestillings- og ombudsorganer. Likestillings- og diskrimineringsombudet har et eget brukerutvalg bestående av interessegrupper og frivillige organisasjoner.

Barne- og likestillingsdepartementet har årlige møter på politisk nivå med ungdom. Hensikten er å få oppdatert kunnskap om hva ulike ungdomsmiljøer mener om spørsmål som særlig angår dem. Det avholdes blant annet møter med representanter for ungdomsråd i fylkeskommunene. Barne- og likestillingsdepartementet avholder også på årlig basis et politisk rundebord for personer med funksjonsnedsettelse.

Regjeringen bidrar til å fremme dialog mellom tros- og livssynssamfunn. En slik dialog fremmer

mangfold og forebygger trakasserende eller hatefulle ytringer.

Frivillige organisasjoner er sentrale aktører som bidrar til å skape arenaer hvor barn, unge og voksne møtes på fritiden. De frivillige organisasjonene har en demokratisk funksjon, og de bidrar til tilhørighet og fellesskap.

Stopp hatprat på nett

Dette er en kampanje ledet av en gruppe organisasjoner som informerer og arrangerer møteplasser for ungdom som engasjerer seg mot trakassering og diskriminering. Gjennom arbeidet kan de bedre gjenkjenne og svare på hatprat. Kampanjen skal motvirke diskriminering på grunn av kjønn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, etnisitet og religion. Kampanjen er en del av Europarådets kampanje «Young people combating hate speech online.» Barne- og likestillingsdepartementet har støttet kampanjen siden 2014. Høsten 2016

arrangerte Stopp hatprat-kampanjen og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet en ungdomskonferanse om hatefulle ytringer. Konferansen hadde til hensikt å etablere et nasjonalt ungdomsnettverk mot hatefulle ytringer. Konferansen ble gjennomført med midler fra Barne- og likestillingsdepartementet.

Samiske veivisere/Ofelaš

Samiske veivisere besøker skoler og institusjoner for å informere om samisk kultur og samfunnsforhold. Mer kunnskap kan øke bevissthet og motvirke fordommer. Tiltaket skal på en realistisk og engasjerende måte være med på å øke bevisstheten om det moderne samiske samfunnet, samisk historie og samfunnsutvikling.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet samarbeider om tiltaket med Sámi allaskuvla/ Samisk høyskole i Kautokeino.

Jødiske veivisere

Det mosaiske trossamfunnet har fått tilskudd til informasjonstiltak mot antisemittisme over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. Det jødiske veiviserprogrammet er inspirert av samiske veivisere. To jødiske ungdommer besøker skoler og utdanningsinstitusjoner over hele Norge blant annet for å synliggjøre unge, jødiske nordmenn, spre kunnskap og bidra til å fjerne fordommer. I denne ordningen bidrar norske jøder med å øke kunnskapen om jødisk kultur, jødisk liv i Norge og antisemittismens historie.

Dette vil regjeringen arbeide for

Regjeringen vil bygge videre på den dialogen som allerede er i gang med siviltt samfunn. Dette vil gi viktige innspill til oppfølgingen av strategien. Regjeringen håper også at dialogen vil bidra til et tettere samarbeid på tvers av organisasjoner som arbeider for ulike interessegrupper i det norske samfunnet, både på lokalt og nasjonalt nivå.

Regjeringen er opptatt av å støtte opp om enkeltpersoner som blir utsatt for hatefulle ytringer eller trakassering. Tiltak som støtter opp om dem som ønsker å ta til motmæle, vil også være viktig.

Tiltak møte- plasser

Hovedmål

Skape arenaer for dialog, toleranse og bevissthet om konsekvensene av hatefulle ytringer

Delmål

Opprettholde og videreutvikle dialogen mellom myndighetene og siviltt samfunn, samt deltagelse i internasjonale fora

TILTAK 1: Årlige konferanser/dialogmøter

Årlige konferanser, rundebord og deltakelse i internasjonale sammenhenger kan bidra til at dialog og kunnskap om hatefulle ytringer videreutvikles. Barne- og likestillingsdepartementet skal arrangere en internasjonal konferanse om hatefulle ytringer 21.–22. juni 2017. Dette er en del av likestillingsministerens program under det norske formannskapet i Nordisk ministerråd.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Skape bevissthet og arenaer for dialog

TILTAK 2: Etablere en nettside om hatefulle ytringer

Regjeringen skal etablere en nettside med relevant informasjon om arbeidet mot hatefulle ytringer. Nettsiden vil inneholde informasjon om hva man kan gjøre om man blir utsatt for hatefulle

ytringer og om myndighetenes arbeid. Nettsiden vil også fungere som en møteplass for å dele kunnskap om pågående aktiviteter mot hatefulle ytringer. Nettsiden skal være universelt utformet og ha informasjon på flere språk.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Bevisstgjøre og bidra til dialog blant ungdom om hatefulle ytringer

TILTAK 3: Videreføre støtten til Stopp hatprat-kampanjen

Stopp hatprat-kampanjen er en del av Europarådets kampanje «Young people combating hate speech online». Den norske kampanjen er bredt sammensatt av organisasjoner som arbeider for å ivareta rettighetene til mange ulike grupper av ungdom i Norge. Kampanjen har mottatt støtte fra Barne- og likestillingsdepartementet siden 2014. Støtten videreføres i 2017.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Sikre forankring av innsatsen mot hatefulle ytringer i siviltt samfunn

TILTAK 4: Referansegruppe for arbeidet mot hatefulle ytringer

Det er etablert en egen referansegruppe i arbeidet med strategien. Referansegruppen er bredt sammensatt av representanter for frivillige organisasjoner, forskere, Sametinget og andre relevante aktører. Gruppen skal blant annet gi innspill til oppfølgingen av strategien og revideringen av den.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Dialog om hatefulle ytringer og personer med nedsatt funksjonsevne

TILTAK 5: FN-dagen for personer med nedsatt funksjonsevne

Hvert år arrangerer Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet en dialogkonferanse i forbindelse med FN-dagen for personer med nedsatt funksjonsevne den 2. desember. I 2016 vil temaet for konferansen være hatefulle ytringer.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Barn og unge

Innsatsen for å motvirke hatefulle ytringer blant barn og unge er forbundet med innsatsen mot mobbing og diskriminering.

Mobbing, trakassering og hatefulle ytringer hindrer en god oppvekst

De utfordringene barn og unge møter i hatefulle ytringer, vil være annerledes og derfor kreve andre virkemidler enn hatefulle ytringer mellom voksne. Aggressive sjargonger og hatefulle ytringer blant unge, kan være en del av deres språkbruk. Barn og unge bruker sjelden hatefulle ytringer som uttrykk for «hat» i vanlig forstand. Likefullt er det viktig å forebygge og motvirke mobbing, trakassering og hatefulle ytringer blant barn og unge.

Barn og ungdom er aktive brukere av alle former for digitale medier, men de utsettes også for de negative sidene ved disse. Mange blir mobbet, får hatefulle ytringer eller blir utsatt for seksuelle og andre overgrep.

Medietilsynet Trygg bruk er nasjonal koordinator i arbeidet for at barn og unge skal ha en trygg digital hverdag. De samarbeider og gir råd til

organisasjoner, departementer og bedrifter som arbeider for at barn og unge skal ha en trygg og positiv digital hverdag. Gjennom å bevisstgjøre barn og unge om kildekritikk arbeider Trygg Bruk mot hatytringer og radikaliserings på Internett.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene (LNU), herunder Ungdom og Fritid, har gjennom mange år arbeidet mot mobbing.

Mobbing, trakassering og hatefulle ytringer hindrer læring

Alle voksne i barns liv har en viktig oppgave som rollemodeller og de kan bidra til å forebygge, avdekke og stanse mobbing. Foreldre har en særstilling i å oppdra barn og gi omsorg, jf. barnelova § 30. Skolen må legge til rette for et godt foreldresamarbeid som bidrar til elevers faglige og sosiale utvikling.

Flere undersøkelser viser at mobbing forekommer blant barn i barnehagen. Arbeid for et godt psykososialt barnehagemiljø er av stor betydning. Barnehagen er derfor en del av Kunnskapsdepartementets oppfølging av Djupedalutvalgets NOU 2015: 2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.*

Foreldreutvalget for barnehager arbeider med å inkludere barn i fellesskapet og å motvirke mobbing. De har blant annet publisert veilederen *Mobbing i barnehagen* (Foreldreutvalget for barnehager 2012).

I Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* slår regjeringen fast at barnehagen er en viktig samfunnsinstitusjon for å bidra til toleranse for mangfold i måten mennesker lever sine liv på.

Skolen skal favne alle elever og gi dem likeverdig opplæring uavhengig av sosial bakgrunn, kjønn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet eller funksjonsevne.¹

Mobbing, trakassering og hatefulle ytringer i skolen hindrer læring og god fysisk og psykisk helse. Utfordringene i skolen er ofte et speil på det som skjer i samfunnet for øvrig. For å møte utfordringene må man ha faglig kompetente lærere og god kontakt mellom hjem og skole.

En av de vedvarende utfordringene i skolen er å bekjempe mobbing. Elevundersøkelsen indikerer at mer enn 30 000 elever blir mobbet 2–3 ganger i måneden eller oftere (Utdanningsdirektoratet 2016).

¹ Jf. opplæringslova § 1 og § 2-1

Skolens viktigste samfunnsoppdrag er å bidra til demokratiutvikling, inkludering og likestilling.

Det har vært rapportert at mange jødiske skoleelever opplever seg trakassert på bakgrunn av sin trosoppfatning. Også elever med muslimsk bakgrunn ser ut til å være mer utsatte enn tidligere på grunn av den økte polariseringen i samfunnet. Samiske skolebarn og elever fra landets nasjonale minoriteter opplever seg tilsvarende utsatt for uønsket atferd. Det samme gjelder også barn og unge med lhbti-identitet. Hvor mange dette gjelder er vanskelig å tallfeste med sikkerhet, men det gir økt grunnlag for bekymring. I en rapport fra 2013 rapporterer hver tredje forelder at deres barn blir mobbet på grunn av funksjonsnedsettelsen sin (Finnvold 2013).

Opplæringsloven kapittel 9a gir alle elever rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Ifølge likestillingsloven og diskrimineringslovene har blant annet barne- og ungdomsorganisasjoner, grunnskoler og videregående skoler en plikt til å forebygge og søke å hindre at det forekommer trakassering. Likestillingsloven har også en bestemmelse som sier at læremidler i skoler og andre undervisningsinstitusjoner skal bygge på likestilling uavhengig av kjønn. I et høringsnotat om felles likestillings- og diskrimineringslov er det foreslått at bestemmelsen om

at læremidler skal bygge på likestilling og ikke-diskriminering skal utvides til alle diskrimineringsgrunnlag, og at den også skal gjelde undervisning.

Regjeringen lanserte i april 2016 tiltak mot mobbing. Tiltakene retter seg mot tre hovedområder: Kompetanseheving for ansatte i barnehager og skoler, bedre støtte og veiledning for barn, unge og deres foreldre og regelverksendringer. Det er regjeringens mål at tiltakene skal redusere omfanget av mobbing.

Høsten 2016 ble det etablert en ny portal på internett som skal gjøre det enklere for barn, unge og foreldre å finne informasjon om tiltak mot mobbing. Regjeringen har gjennom «Partnerskap mot mobbing» etablert et mer forpliktende partnerskap mellom de ulike partene, enn i det tidligere «Manifest mot mobbing.» Partnerskapet omfatter nå organisasjonene som organiserer både skole- og barnehageeiere, ansatte i skole og barnehage, foreldre og elever.

Regjeringen har sendt et lovforslag på høring der det vil være en tydelig nulltoleranse mot alle former for mobbing, vold, diskriminering, trakassering og andre krenkelser i skoler.

Dette vil regjeringen arbeide for

Regjeringens mål er å gi barn og unge rett til et trygt og godt oppvekstmiljø, uansett hvor i landet de bor.

Regjeringen vil også arbeide for å gi alle elever et inkluderende læringsmiljø. Skolens viktigste samfunnsoppdrag er å bidra til demokratiutvikling, inkludering og likestilling.

For å nå målet om at alle elever skal ha det trygt og godt på skolen, må skolen ikke bare ha tilstrekkelig kompetanse om rettigheter, men også om hva som skal til for å forebygge, avdekke og stanse mobbing og trakassering. Kunnskap om ulikhet, sårbarhet og inkludering må derfor ligge til grunn for skolenes arbeid med det psykososiale miljøet.

Regjeringen har nulltoleranse for mobbing og hatefulle ytringer blant alle barn og unge, og vil arbeide aktivt for å forebygge, avdekke og følge opp slike handlinger. Det er regjeringens mål at tiltakene på dette området skal redusere omfanget av mobbing og hatefulle ytringer blant alle grupper, ikke minst blant de gruppene som er mest utsatt.

Tiltak barn og unge

Hovedmål

Sikre at alle barn har en trygg hverdag uten hatefulle ytringer

Delmål

Redusere forekomsten av rasisme og antisemittisme, samt bidra til demokratiske holdninger i opplæringssektoren

TILTAK 6: Nasjonal utvidelse av Dembra – Demokratiske beredskap mot rasisme og antisemittisme

Dembra er et opplæringstilbud for skoler til støtte i arbeidet mot rasisme og antisemittisme, og for å fremme demokratiske holdninger. Dembra er også en del av arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Målgruppen er skoleledere, lærere og elever på ungdomstrinnet og i videregående skole. Fra 2016 er det lagt ut tilgjengelige digitale læringsressurser på nettsiden dembra.no til fritt bruk for ungdomsskolen og videregående skole.

*Ansvarlig departement:
Kunnskapsdepartementet*

Delmål

Styrke lærerutdanningenes og læreres kompetanse, samt styrke læringsmiljøarbeidet for å redusere hatefulle ytringer i opplæringssektoren

TILTAK 7: Læringsressurser om gruppebaserte fordommer

Regjeringen er opptatt av å bekjempe hatefulle ytringer på bakgrunn av kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Verdier som mangfold, respekt for forskjellighet, likestilling og tillit mellom mennesker gjenspeiles i flere kompetansemål i ulike fag.

Fra 2017 skal det igangsettes et arbeid med å utvikle læringsressurser om gruppebaserte fordommer rettet mot lærerutdanningene og digitale etterutdanningspakker. Disse skal også kunne benyttes til kompetanseheving i skolen. Læringsressursene som utvikles, skal dekke områdene hatefulle ytringer, antisemittisme, rasisme, diskriminering av minoriteter og udemokratiske holdninger. Ressursene skal utprøves i 2018 og evalueres i 2019 med sikte på å gjøre dem tilgjengelige fra høsten 2019. Målet med tiltaket er å styrke lærerstudentenes

og lærernes kompetanse, og det allerede bredt anlagte læringsmiljøarbeidet. Dette tiltaket skal også bidra til å redusere forekomsten av hatefulle ytringer i opplæringssektoren.

*Ansvarlig departement:
Kunnskapsdepartementet*

Delmål

Involvere barn og unge i arbeidet mot hatefulle ytringer

TILTAK 8: Dialogkonferanser for barn og unge om hatefulle ytringer

Regjeringen vil ta initiativ til at det blir avholdt konferanser om temaer knyttet til arbeidet med å motvirke hatefulle ytringer rettet mot barn og unge.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Bevisstgjøre og informere barn og unge om hatefulle ytringer

TILTAK 9: Informasjonsmaterieil for barn og unge

I forbindelse med Norges formannskap i Nordisk ministerråd i 2017, vil Norge ta ansvar for å produsere informasjonsmaterieil tilrettelagt for barn og unge (10–18 år) om hatefulle ytringer. Materieillet skal handle om hvordan unge kan bekjempe slike ytringer, og hvilke strategier de kan møte dem med. Informasjonsmaterieillet skal tilrettelegges for barn og unge i alle de fem nordiske landene, og være tilgjengelig på de fem hovedspråkene. Materieillet skal oversettes til nordsamisk.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Rettsystemet

Oslo-politiet meldte om en økning i antall anmeldte hatkriminalitets-saker for 2015. Politiet antar at det er mørketall når det gjelder hatkriminalitet generelt og for hatefulle ytringer spesielt. Det faktiske omfanget av hatefulle ytringer som kunne vært vurdert etter straffeloven § 185, er trolig langt høyere enn antallet som registreres som anmeldte lovbrudd hos politiet. Regjeringen vil sikre et bedre samsvar mellom straffeloven § 185 og diskrimineringsgrunnlagene i diskrimineringslovgivningen.

Forbudt å fremsette en diskriminerende eller hatefull ytring i offentlighet

En diskriminerende eller hatefull ytring kan være å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse, religion eller livssyn, seksuelle orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk eller funksjonsnedsettelse.

Å bruke symboler er også en ytring. Straffeloven § 185 rammer både grovt uaktsomme og forsettlig overtredelser. Straffen er bot eller fengsel inntil tre år. Bestemmelsen rammer hatefulle ytringer som fremsettes i andres nærvær overfor noen som dermed diskrimineres eller kan bli utsatt for hat. Straffen for dette er bot eller fengsel i inntil ett år.

Straffeloven (2005) § 185 utgjør en viktig del av straffebestemmelsene mot hatkriminalitet og er en videreføring av tilsvarende bestemmelse i den tidligere straffeloven (1902) § 135a, den såkalte rasismeparagrafen. Straffeloven § 185 er en av flere bestemmelser som kan komme til anvendelse mot netthat, krenkelser, trakassering og trusler mv. Disse inngår i en større gruppe lovbrudd som ofte omtales som hatkriminalitet.

Annen kriminalitet kan også kategoriseres som hatkriminalitet. Etter straffeloven § 77 er det en straffskjerpene omstendighet at lovbruddet har sin bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for

vern. En rekke lovbrudd vil også kunne regnes som grove når de er begrunnet med slike forhold, som for eksempel voldslovbrudd, trusler og skadeverk.

Kun 17 prosent av alle som har vært utsatt for hatkriminalitet, har valgt å anmelde dette til politiet (Politidirektoratet 2016).

Undersøkelsen viser at manglende tillit til politiet og politiets håndtering av hatkriminalitet er hovedårsaker til at lovbrudd generelt ikke har blitt politianmeldt.

Strafferettslige reaksjoner rammer bare de mest alvorlige ytringene. Politiet har tatt ut tiltale i stadig flere slike saker den siste tiden. Men politiet intervensjoner også gjennom å ta direkte kontakt med

personer som fremsetter hatefulle ytringer og gi dem en advarsel. Mye tyder på at dette ofte er en effektiv måte å forebygge ytterligere hatefulle ytringer fra disse personene.²

Forbud mot trakassering og seksuell trakassering

I tillegg til et strafferettslig vern mot hatefulle ytringer, er det et sivilrettslig vern mot trakassering i likestillingsloven og diskrimineringslovene. Likestillingsloven har også et forbud mot seksuell trakassering. Med trakassering menes handlinger, unnlaterelser eller ytringer som virker eller har til

² Innspill fra Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Tore Bjørgo

Regjeringen ønsker å sikre at hatefulle ytringer og hatkriminalitet prioriteres i alle politidistrikter.

formål å virke krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende. Ifølge diskrimineringslovgivningen er det forbudt med trakassering på alle samfunnsområder på grunn av kjønn, etnisitet, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og funksjonsnedsettelse. I tillegg forbyr arbeidsmiljøloven trakassering i arbeidslivet på grunn av alder, politisk syn og medlemskap i fagforening.

Seksuell trakassering defineres som uønsket seksuell oppmerksomhet som er plagsom for den oppmerksomheten rammer.

Personer som utsettes for trakassering i strid med diskrimineringslovgivningen kan kreve oppreisning og erstatning.

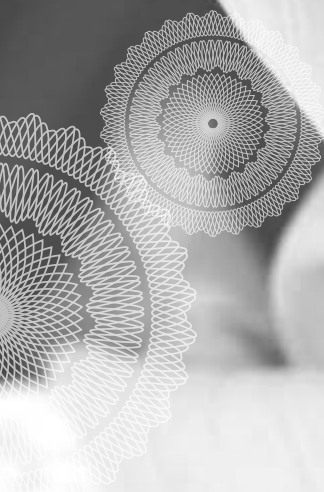
Dette vil regjeringen arbeide for

Regjeringen ønsker å sikre et bedre samsvar mellom det sivilrettslige og det strafferettslige vernet mot hatefulle ytringer. Diskrimineringsvernet i straffeloven, herunder hvordan kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk kan inngå i straffelovens beskyttelse mot ulike former for hatkriminalitet, skal gjennomgås.

Regjeringen ønsker å sikre at hatefulle ytringer og hatkriminalitet prioriteres i alle politidistrikter. I Riksadvokatens mål og prioriteringsskriv for straffesaksbehandlingen har hatkriminalitet en sentral, landsdekkende prioritet i statsadvokatembetene og politidistriktene (Riksadvokaten 2016).

Hatkriminalitet er sidestilt med annen integritetskrenkende kriminalitet. Politimesteren må sørge for hensiktsmessige ressurser som sikrer at hatkriminalitet får nødvendig oppfølging.

Eksempler på ulovlige hatefulle ytringer

Eksempler på domfellelser etter straffeloven (2005) § 185 og straffeloven (1902) § 135a

Det foreligger flere rettskraftige dommer etter straffeloven (2005) § 185 og straffeloven (1902) § 135a. Det er per i dag stor overvekt av saker ført for retten knyttet til etnisitet og religion.

Dom fra Oslo Tingrett 17.03.2015 (TOSLO-2015-10833):

Mann født i 1957 ble dømt til 18 dagers betinget fengsel og en bot på kr 15 000 for fredskrenkelse og for å ha spyttet på og kommet med hatefulle ytringer rettet mot muslimsk kvinne. Ifølge tiltalen skulle mannen ha uttalt at «alle muslimer bør slaktes» og «jeg hater alle muslimer». Flertallet fant det ikke bevist at tiltalte hadde ytret det førstnevnte, men var ikke i tvil om at han sa noe negativt om muslimer som fornærmede hørte. Siste utsagn var uomtvistet.

Dom fra Oslo Tingrett 04.05.2016 (TOSLO-2016-5138):

Mann født i 1991 ble dømt til 30 dagers betinget fengsel for hatefulle ytringer på en åpen Facebook-profil. Tirsdag 6. oktober 2015 ca. kl. 14.15 i Oslo, på en åpen Facebook-profil tilhørende B, la han ut følgende kommentar: «Gratulerer har du klart å ligge deg til permanent oppholdstillatelse. Hvorfor kan du ikke ta med deg familien din å flytte tilbake til Afrika. Hvorfor kan du ikke vise såpas respekt, det er ikke krig der dere kommer fra. Din frekke motbydelige halvape. Kom deg ut av landet. Jævla nigger.»

... jødene er hovedfienden, de har drept vårt folk, de er ondskapsfulle mordere. De er ikke mennesker, de er parasitter som skal renskes ut ...

**Dom fra Høyesterett 30.03.2012
(HR-2012-689-A):**

Domfelte hadde i beruset tilstand fremsatt sjikanøse beskyldninger overfor en dørvakt på et utested. Han hadde blant annet sagt «jævla neger», «jævla svarting» og «hvorfor tillates negre å jobbe i Norge» til en dørvakt på et utested. Det var flere titalls tilhørere. Tross lite konkrete utsagn, ble det tolket som underkjennelse av dørvaktens egnethet som dørvakt ut fra hudfargen. Det ble lagt vekt på at ytringene ble fremsatt i en sammenheng der yrkesutøvelsen er avhengig av respekt fra gjester og publikum. Den var fremsatt som sjikane uten annet formål enn å nedverdige den fornærmede ut fra hans hudfarge. Utsagnet ble ansett som grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd, og derfor ikke vernet av Grunnloven § 100. Dømt: 135a (1 og 2), 390a. Dommen ble betinget fengsel i 18 dager, en bot på 15 000 kr og saksomkostninger på 4 000 kr.

**Kjennelse fra Høyesterett 21.12.2007
(HR-2007-2150-A):**

Saken gjaldt uttalelser om jøder som var gitt i forbindelse med et intervju med avisen VG. Gjerningsmannen hadde blant annet uttalt at «...jødene er hovedfienden, de har drept vårt folk, de er ondskapsfulle mordere. De er ikke mennesker, de er parasitter som skal renskes ut ...». Høyesterett fant det klart at gjerningsmannen hadde oppfordret eller gitt sin tilslutning til klare integritetskrenkelser mot jøder, og at uttalelsene dermed hadde en slik kvalifisert krenkende karakter at straffeloven § 135a var overtrådt. Utsagnene innebar også en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd, noe som tilsa at § 135a måtte komme til anvendelse.

Tiltak retts- systemet

Hovedmål

Legge til rette for at hatefulle ytringer, i større grad enn i dag, avdekkes, etterforskes og fremmes for domstolene eller annen relevant instans

Delmål

Sørge for at politiet får mer kunnskap om lovverket om hatefulle ytringer og hatkriminalitet

TILTAK 10: Kompetanse om hatkriminalitet nasjonalt

Fra 1. januar 2016 er antall politidistrikter redusert fra 27 til 12 som et ledd i nærpolitireformen. Med større politidistrikter ligger det til rette for å samle ressurser og skape sterkere fagmiljøer. Større fagmiljøer gir grunnlag for mer spesialisering og kompetanseutvikling. Det er nødvendig for at politiet skal kunne håndtere hatkriminalitet generelt og hatefulle ytringer spesielt. Hatkriminalitet skal registreres og følges opp på en faglig god måte uavhengig av bosted.

For å sikre en reell prioritering av denne sakstypen er det behov for mer kunnskap om lovverket og om hvordan hatkriminalitet, herunder straffeloven § 185 (hatefulle ytringer), skal registreres og rapporteres i eget arbeidsregister. Kunnskap, oppmerksomhet og ensartet rapportering på tvers av politidistrikt vil gi bedre grunnlag for å håndheve loven, samtidig som god datafangst også vil kvalitetssikre statistikken for hatkriminalitet, herunder for hatefulle ytringer. Oslo politidistrikt

ved Manglerud politistasjon har opprettet en egen etterforskningsgruppe for hatkriminalitet som også gir faglig veiledning knyttet til etterforskningen av saker i andre politidistrikt.

*Ansvarlig departement:
Justis- og beredskapsdepartementet*

Delmål

Kompetanseheving i politiet

TILTAK 11: Felles veileder for politiets registrering etter straffeloven § 185

Politidirektoratet skal utarbeide en felles veileder for politiets registrering etter straffeloven § 185 i politiets saksbehandlingssystemer. Det skal regelmessig offentliggjøres statistikk for anmeldte og påtaleavgjorte saker etter straffeloven § 185. Den som anmelder hatefulle ytringer har ofte et beskyttelsesbehov. I dette arbeidet skal politiet se til erfaringene fra Oslo politidistrikt med trygghetssamtalen som tilbud til den som anmelder slike lovbrudd.

*Ansvarlig departement:
Justis- og beredskapsdepartementet*

Delmål

Regelmessig offentliggjøring av statistikk om hatefulle ytringer etter straffeloven

TILTAK 12: Nasjonal statistikk om hatefulle ytringer

God kunnskap, registrering og statistikk om hatefulle ytringer skal fremlegges. Det er behov for mer kunnskap om hvilke grupper som er utsatt for hatefulle ytringer for å bli bedre i stand til å forebygge og bekjempe denne formen for hatkriminalitet. Det skal regelmessig offentliggjøres statistikk som viser utviklingen i anmeldelsene etter straffeloven § 185 (hatefulle ytringer).

*Ansvarlig departement:
Justis- og beredskapsdepartementet*

Delmål

Sikre bedre samsvar mellom det sivilrettslige og det strafferettslige diskrimineringsvernet

TILTAK 13: Vurdering av det strafferettslige diskrimineringsvernet

Det strafferettslige vernet mot hatkriminalitet bør være effektivt og lovgivningen må være tilpasset de praktiske situasjonene som oppstår. Barne- og likestillingsdepartementet har i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet satt i gang en ekstern, helhetlig utredning av det strafferettslige diskrimineringsvernet. Utredningen ble ferdigstilt i september 2016 (Larsen 2016). Departementene vil vurdere om det bør foreslås endringer i straffeloven på bakgrunn av utredningen.

*Ansvarlig departement:
Justis- og beredskapsdepartementet og
Barne- og likestillingsdepartementet*

Arbeidslivet

Noen yrker er mer utsatt for hatefulle ytringer og trakassering enn andre. Arbeidsgivere må bli bevisste på hvilke plikter de har, slik at de kan inkludere arbeidet mot hatefulle ytringer i det systematiske arbeidet med helse, miljø og sikkerhet.

Arbeidsgiver har plikt til å forebygge og følge opp hatefulle ytringer

Vi har i dag et godt regelverk om arbeidsgivers plikt til å kartlegge og forebygge risiko for farer og problemer i arbeidsmiljøet. Arbeidsgiver skal arbeide systematisk med helse, miljø og sikkerhet etter arbeidsmiljøloven. Likestillings- og diskrimineringslovgivningen pålegger arbeidsgivere å forebygge trakassering og å arbeide aktivt for likestilling.

Arbeidsmiljøloven gir regler om krav til arbeidsmiljøet

Arbeidsmiljøet i virksomheter skal være fullt forsvarlig ut fra en enkeltvis og samlet vurdering av faktorer i arbeidsmiljøet som kan innvirke på arbeidstakernes fysiske og psykiske helse og velferd, jf. den generelle bestemmelsen i § 4-1. De nærmere kravene til det psykososiale arbeidsmiljøet følger av § 4-3.

Etter det generelle kravet til systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid i arbeidsmiljøloven § 3-1, er

arbeidsgiver pålagt å kartlegge farer og problemer i arbeidsmiljøet, vurdere risikoforhold, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen.

Begrepet «hatefulle ytringer» brukes ikke i regelverket, men vil kunne falle inn under begreper som trakassering eller annen utilbørlig opptreden etter § 4-3 tredje ledd, og vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre etter samme bestemmelse fjerde ledd. Bestemmelsens fjerde ledd innebærer at kravet til fullt forsvarlig arbeidsmiljø også omfatter forholdet til andre, ikke bare internt i virksomheten. Med andre forstås alle som representerer en risiko for arbeidstakeren, for eksempel kunder, klienter, brukere og pasienter.

Arbeidstilsynet fører tilsyn med virksomhetene, og tilsynet har en egen svartjeneste som kan gi informasjon og veiledning til arbeidstakere og arbeidsgivere.

Det psykososiale arbeidsmiljøet i Norge vurderes som positivt i de fleste internasjonale studier. Like

fullt er det fortsatt utfordringer og et forbedringspotensial. I SSBs levekårsundersøkelse for 2013 oppgir 4,7 prosent at de det siste året har vært utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet, kommentarer eller liknende på arbeidsplassen. Totalt oppgir tre prosent at de hadde blitt mobbet på arbeidsplassen. Dette er det samme som for perioden 1989–2013. Totalt sett oppgir 7,5 prosent at de det siste året har vært utsatt for vold eller trusler om vold (SSB 2014).

Et bransjeprogram innen renhold, servering/uteliv og transport

Arbeids- og sosialdepartementet har i samarbeid med partene i arbeidslivet etablert treparts-bransjeprogram for å få frem riktig problembeskrivelse og forslag til tiltak. Dette er ment som et virkemiddel for å fremme seriøse og gode arbeidsforhold og bidra til varige forbedringer i utsatte bransjer. Dette kan også inkludere arbeidsmiljøforhold som blant annet mobbing og trakassering.

Arbeidstilsynet kartlegger status om vold og trusler i arbeidslivet i samarbeid med partene i arbeidslivet. Kartleggingen har blant annet avdekket at omfanget av vold og trusler i enkelte bransjer er betydelig, og at det forebyggende arbeidet mot vold og trusler i ulike bransjer varierer (Arbeidstilsynet 2015). Arbeidstilsynet har foreslått en utdypende regulering av temaet vold og trusler om vold i arbeidsmiljøforskriftene. Forslaget har vært på høring og er til behandling i Arbeids- og sosialdepartementet.

Likestillingslovens og diskrimineringslovens bestemmelser om trakassering

Likestillingsloven og diskrimineringslovene forbyr trakassering. Disse lovene har også en bestemmelse som pålegger arbeidsgivere å forebygge og søke å hindre at det forekommer trakassering. I tillegg har arbeidsgivere en generell plikt til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling, likeverd og like muligheter.

Likestillings- og diskrimineringsombudet håndhever forbudene mot trakassering, med unntak av forbudet mot seksuell trakassering. Ombudet håndhever også arbeidsgivers plikt til å forebygge og søke å hindre trakassering og seksuell trakassering.

I perioden 2007 til 2015 behandlet Ombudet i alt 102 saker om trakassering i arbeidslivet. Ombudet oppgir at flertallet av sakene der det er gitt uttalelser gjelder saker om trakassering på grunn av kjønn og etnisitet. Ofte er det svært vanskelig å bevise at trakassering har funnet sted. Ombudets erfaring er at det sjelden er vitner til stede eller andre skriftlige bevis som kan underbygge at det har skjedd trakassering.

Dette vil regjeringen arbeide for

Regjeringen vil arbeide for at alle som deltar i det norske arbeidslivet skal oppleve et trygt arbeidsmiljø der de kan realisere sitt potensiale uten trakassering og hatefulle ytringer.

Trakassering og hatefulle ytringer har negative konsekvenser for arbeidsmiljøet og for den enkelte arbeidstakers mulighet til å gjøre en god jobb. Det er behov for å fortsette innsatsen for å fremme seriøse og gode arbeidsforhold, og å bevisstgjøre arbeidsgivere om deres plikter.

Tiltak arbeidslivet

Hovedmål

Inkludere arbeidet mot hatefulle ytringer i det systematiske arbeidet med helse, miljø og sikkerhet i arbeidslivet

Delmål

Bevisstgjøre arbeidsgivere om plikten til å forebygge og følge opp hatefulle ytringer og trakassering på arbeidsplassen

TILTAK 14: Informasjonskampanje rettet mot arbeidsgivere

Vi har allerede et godt regelverk for å forebygge hatefulle ytringer i arbeidslivet. Strategien kan bidra til å bevisstgjøre om arbeidsgivers plikt til å forebygge og følge opp hatefulle ytringer og trakassering både gjennom systematisk arbeid med helse, miljø og sikkerhet etter arbeidsmiljøloven, og gjennom aktivitetsplikten etter diskrimineringslovgivningen. Målet er å sikre at HMS-opplæringen inkluderer kunnskap om og håndtering av hatytringer tilpasset den enkelte virksomhets og bransjes risikoforhold. Det gjelder særlig bevisstgjøring av arbeidsgiver i bransjer der ansatte er spesielt utsatt for hatefulle ytringer og trakassering.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Skape en fast møteplass for dialog om hatefulle ytringer og trakassering i arbeidslivet mellom partene i arbeidslivet og offentlige myndigheter

TILTAK 15: Inkludere temaet hatefulle ytringer i arbeidsgruppen for likestilling i arbeidslivet

Arbeids- og pensjonspolitisk råd er et trepartssamarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet. Rådet har en egen arbeidsgruppe for likestilling i arbeidslivet, som koordineres av Barne- og likestillingsdepartementet. Myndighetene ønsker å drøfte med partene om hatefulle ytringer og trakassering kan tas opp som et tema i arbeidsgruppen.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Mediesektoren

Statens ansvar på medieområdet er å fremme ytringsfrihet og demokrati ved å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale, jf. Grunnloven § 100. Hovedmålet for regjeringens mediepolitikk er derfor å fremme god nyhetsproduksjon og en bredt anlagt offentlig samtale i dagens og fremtidens digitale mediesamfunn.

I mediesektoren er det nødvendig å trekke et skille mellom to medieformer. Den ene er de redaktørstyrte, journalistiske mediene, som fyller en helt spesiell demokratisk funksjon og som er underlagt bransjeetikk og publisistiske normer. På den andre siden har vi de brukerstyrte, elektroniske tjenestene som sosiale medier, blogger osv.

Redaktørstyrte medier

De redaksjonelle massemediene er sentrale som formidlere av profesjonell journalistikk og samfunnsdebatt. Vi trenger fortsatt fellesarenaer for den offentlige samtalen som er underlagt etiske regler og Vær Varsom-plakaten (Pressens faglige utvalg 2015), og som sikrer etterrettelighet og troverdighet.

En av medienes viktigste oppgaver i et demokrati er å føre uavhengig og kritisk oppsyn med offentlig myndighetsutøvelse (ibid.). Det er derfor et sentralt politisk mål å ivareta pressens redaksjonelle uavhengighet fra statlige myndigheter.

Innenfor de redaktørstyrte mediene tilsier dette at håndteringen av lovlige ytringer er redaktørens

eneansvar, og noe som reguleres gjennom medienes etiske selvjustis. Det er bred politisk enighet om at redaksjonelle og medieetiske spørsmål av prinsipielle årsaker bør overlates til bransjen selv.

Gjennom formidling av nyheter og debatt fra ulike deler av samfunnet spiller massemediene en viktig rolle i å fremme kunnskap om og innsikt i andre menneskers livssituasjon. Kunnskap og innsikt fremmer forståelse, noe som kan forebygge hatefulle ytringer.

Brukergenerert innhold publisert innenfor redaktørstyrte medier reiser særlige spørsmål. Pressens etiske regelverk pålegger ikke forhåndsredigering, men slår fast at «*Dersom redaksjonen velger ikke å forhåndsredigere digitale meningsutvekslinger, må dette bekjentgjøres på en tydelig måte for de som har adgang til disse.*» Videre slås det fast at «*Redaksjonen har et selvstendig ansvar for så snart som mulig å fjerne innlegg som bryter med god presseskikk*» (ibid pkt. 4.17). Norsk Redaktørforening arbeider i tillegg med en veileder for redaksjonenes moderering av nettdebatter.

Sosiale medier, diskusjonsfora, blogger og andre brukerstyrte, elektroniske tjenester

Internett har gitt oss nye muligheter til å ytre oss og delta i samfunnsdebatten, i tillegg til å produsere og formidle eget innhold. Internett og sosiale medier har senket barrierene for å dele alle typer ytringer, og får stadig større betydning i nyhetsformidling og kommunikasjon.

En av de store fordelene med sosiale medier er at de gjør det mulig for grupper som normalt ikke blir hørt i den offentlige debatten å få en stemme. Der avisredaktøren tidligere avgjorde hvem og hvilke ytringer som slapp til i offentligheten, er offentligheten nå i prinsippet tilgjengelig for alle. Dette innebærer både en betydelig utvidelse av mediemangfoldet og en demokratisering av det offentlige rommet.

Terskelen for å spre hets og hatefulle ytringer er lavere på nett enn ansikt til ansikt. I sosiale medier og diskusjonsfora kan temperaturen bli høy når ulike debattanter kjemper for sin versjon av sannheten. En aggressiv og hatefull tone kan

ha en nedkjølende effekt på samfunnsdebatten ved at enkelte ikke ønsker å ta belastningen, og derfor trekker seg ut av diskusjonen.

Derfor er det viktig å understreke at de økte mulighetene fører med seg et økt ansvar. Alle som aktivt velger å publisere egne eller andres ytringer har et selvstendig ansvar for det som publiseres.

Dette vil regjeringen arbeide for

Hovedmålet for regjeringens politikk for redaksjonelle medier er å fremme god nyhetsproduksjon og en bredt anlagt offentlig samtale i dagens og fremtidens digitale mediesamfunn. Dette oppnås ved å legge til rette for et mangfold av nyhets- og aktualitetsmedier karakterisert av høy kvalitet og uavhengig journalistikk, inkludert en sterk, nasjonal allmennkringkaster.

Tiltak medie- sektoren

Hovedmål

En mangfoldig nyhetsformidling og demokratisk samfunnsdebatt hvor ingen grupper eller enkeltpersoner utestenges som følge av hatefulle ytringer

Delmål

Fremme mediemangfoldet og bidra til et fortsatt høyt nyhetskonsument i Norge i fremtiden, til beste for samfunnsdebatten og demokratiet

TILTAK 16: Fremme mangfold i mediene gjennom direkte og indirekte økonomiske virkemidler

Regjeringen moderniserer nå de mediepolitiske virkemidlene. Det nye, plattformsnøytrale produksjonstilskuddet ble innført fra 2014, og momsfritak for elektroniske nyhetstjenester trådte i kraft 1. mars 2016. Norge er med dette det første landet i Europa som innfører avgiftsfritak for elektroniske nyhetsmedier. Tiltaket vil fremme mediemangfoldet og bidra til et fortsatt høyt nyhetskonsument i Norge i fremtiden, til beste for samfunnsdebatten og demokratiet.

*Ansvarlig departement:
Kulturdepartementet*

Delmål

Innrette statens økonomiske virkemiddelapparat på best mulig måte for å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale og for å stimulere til et mangfoldig medietilbud

TILTAK 17: Utvalg for å vurdere mediemangfoldet i Norge

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal vurdere hvordan mediemangfoldet i Norge kan opprettholdes i lys av pågående endringer i mediesektoren. De tradisjonelle nyhets- og aktualitetsmediene møter en rekke utfordringer, og de etablerte forretningsmodellene er under press. Avissektoren er foreløpig sterkest påvirket med svikt i annonsemarkedet, opplagsnedgang og utfordringer knyttet til brukerbetalning. Utvalget skal se på denne utviklingen og hvordan den påvirker mangfoldet. Målet er å finne ut hvordan statens økonomiske virkemiddelapparat best kan innrettes for å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale og stimulere til et mangfoldig medietilbud. Utvalget skal levere sin utredning i form av en NOU til Kulturdepartementet innen 1. mars 2017.

*Ansvarlig departement:
Kulturdepartementet*

Delmål

Modernisere reglene for plassering av det rettslige ansvaret for innholdet som publiseres i mediene

TILTAK 18: Ny utforming av straffeloven § 269 om redaktøransvar

Klare regler for plassering av det rettslige ansvaret for medieinnhold er en forutsetning for å kunne stille noen til ansvar for lovbrudd og dermed for at straffebestemmelser om for eksempel hatefulle ytringer kan håndheves effektivt. Et effektivt ansvarssystem vil derfor fremme et åpent og sunt debattklima.

Ansvarssystemet på medieområdet ble utredet av Medieansvarsutvalget i NOU 2011:12 *Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag*. Kulturdepartementet arbeider med å følge opp utredningen, og vil i denne sammenheng blant annet vurdere om straffeloven § 269 om redaktøransvar kan utformes på en mer teknologinøytral måte.

*Ansvarlig departement:
Kulturdepartementet*

Kunnskap og forskning

Kunnskap basert på forskning er viktig for å få et realistisk bilde av hatefulle ytringer i Norge. Forskning er viktig for å avdekke hvilke virkninger hatefulle ytringer har på den enkelte som blir utsatt og konsekvensene av hatefulle ytringer for samfunnet. Økt kunnskap gjør det også mulig å iverksette gode og målrettede tiltak.

Forskningen på hatefulle ytringer er begrenset, både når det gjelder art, omfang, årsaker og konsekvenser. Det er også mangel på kunnskap om hvilke tiltak som kan forebygge og redusere omfanget av hatefulle ytringer. Videre er det behov for mer forskning på de formene for hatkriminalitet som ikke er direkte voldelige, men truende eller trakasserende.

Det er likevel de siste årene gjennomført noen større undersøkelser som har relevans for temaet hatefulle ytringer. «Status for ytringsfriheten i Norge» er et forskningsprosjekt om ytringsfrihetens vilkår og ledes av Institutt for samfunnsforskning (ISF) på oppdrag for Fritt Ord. Prosjektet har vist at ytringsfriheten som verdi står sterkt i Norge. Det er få som ønsker endringer i dagens juridiske rammeverk. Men mange mener likevel at det bør utvises varsomhet i hvordan man ytrer seg og hva som for eksempel publiseres gjennom media (Steen-Johansen, Fladmoe og Midtbøen 2016).

Prosjektet har også vist at hatytringer skaper et klima som svekker demokratiet ved å begrense

individens og gruppens deltakelse i den offentlige debatten (Staksrud m.fl. 2014).

Det ser og ut til at hatytringer skaper større legitimitet for fordommer og hat mot enkelte grupper, noe som igjen kan bidra til at omfanget av denne typen ytringer øker (se blant annet Eggebø og Stubberud 2016, LDO 2015 og Nilsen 2014).

Det siste året har det kommet flere rapporter som oppsummerer den kunnskapen som finnes om hatefulle ytringer. Flere av disse er omtalt tidligere i strategien under kapittelet Kunnskapsstatus om hatefulle ytringer.

Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitet i Oslo ble opprettet av regjeringen i februar 2016. Dette er en tiårig satsing fra regjeringens side. Bakgrunnen for opprettelsen er først og fremst angrepene som rammet Norge 22. juli 2011, samt at man har sett en foruroligende utvikling i en rekke europeiske land med utspring i høyreekstremisme de siste årene. Senteret utvikler kunnskap om årsaker og konsekvenser av høyreekstremisme

Foto: Tine Poppe

og hatkriminalitet i Norge og internasjonalt. Det formidler forskningsbasert kunnskap av praktisk nytte for politikktviklere, politiet, kommunene, sivilsamfunnet, journalister og utdanningsinstitusjoner. Dette kan styrke arbeidet for å fremme demokratiske verdier og forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme. Senteret er representert i referansegruppen for strategien mot hatefulle ytringer og senteret vil bidra i den videre kunnskapsutviklingen på området.

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter har undersøkt nordmenns holdninger til jøder og andre minoriteter. De dokumenterte i 2012 at det var utpregede fordommer og skepsis til blant annet jøder, muslimer og rom i Norge (Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter 2012). En oppfølging av denne studien, samt en tilleggsstudie om holdninger som etniske og religiøse minoriteter har til hverandre, skal ferdigstilles innen utgangen av 2017.

Regjeringen ønsker å øke kunnskapen om hvordan trossamfunn og frivillige aktører bidrar til å skape rammebetingelser for barn og unges deltagelse og medvirkning i samfunnet. Kulturdepartementet har satt i gang forskning om «Betydning av trossamfunn,

frivillige organisasjoner og lokalsamfunn som forebyggingsarena», og «Lokale foreninger som rammer for barn og unges fritidsaktiviteter». Forskningsprosjektene utføres av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor og ferdigstilles henholdsvis i februar 2017 og desember 2016.

Dette vil regjeringen arbeide for

Det er mange innfallsvinkler til studiene av hatefulle ytringer. Regjeringen vil gjennom en rekke ulike tiltak bidra til at kunnskapen på feltet blir mer komplett.

Regjeringen ønsker at arbeidet mot hatefulle ytringer skal bygge på en langsiktig og målrettet kunnskapsbygging. Eksisterende kunnskap og anbefalinger vil være et viktig utgangspunkt for den videre kunnskapsutviklingen i oppfølgingen av strategien.

Tiltak kunnskap og forskning

Hovedmål

Langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging skal gi et godt grunnlag for arbeidet mot hatefulle ytringer

Delmål

Få oversikt over eksisterende forskning og identifisere tiltak mot hatefulle ytringer mot personer med nedsatt funksjonsevne

TILTAK 19: Oppsummering av forskning om hatefulle ytringer mot personer med nedsatt funksjonsevne

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet satte i 2015 i gang et forskningsprosjekt som ser på art, omfang og konsekvenser av hatefulle ytringer mot personer med nedsatt funksjonsevne. Prosjektet gjennomføres av Nordlandsforskning og avsluttes i 2016.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Øke kunnskapen om gruppebaserte fordommer i skolen

TILTAK 20: Doktorgrads-/postdoktorstillinger til forskning om forebygging av antisemittisme og andre gruppebaserte fordommer i skolen

Det tildeles midler til opprettelsen av flere doktorgrads-/postdoktorstillinger til forskning om forebygging av antisemittisme og andre

gruppebaserte fordommer i skolen. Prosjektene vil bli lyst ut av Norges forskningsråd våren 2017. Minst ett av prosjektene skal spesifikt omhandle antisemittisme.

*Ansvarlige departementer:
Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet*

Delmål

Kunnskap om hatkriminalitet og hatefulle ytringer på internett og i sosiale medier

TILTAK 21: Hatefulle ytringer og hatkriminalitet på internett og sosiale medier

Forskningsprosjektet skal øke kunnskapen om omfanget av hatefulle ytringer og hatkriminalitet på internett og sosiale medier. Prosjektet skal også undersøke forholdet mellom uønskede og straffbare ytringer, forebyggende tiltak og tverrsektorielt samarbeid. Arbeidet utføres av Institutt for samfunnsforskning (ISF) og planlegges ferdigstilt i november 2016. Dette prosjektet er forankret i regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og ekstremisme.

*Ansvarlig departement:
Justis- og beredskapsdepartementet*

Delmål

Bidra til mer kunnskap om hvordan man kan motarbeide kjønnsbaserte, hatefulle ytringer på internett

TILTAK 22: Nordisk kartlegging av rettslige reguleringer knyttet til trusler, krenkelses og hatefulle ytringer på internett

Som ledd i samarbeidet under Nordisk ministerråd på likestillingsfeltet, skal Nordisk information för kunnskap om kön (NIKK) våren 2017 ferdigstille en kartlegging av de nordiske landenes rettslige reguleringer når det gjelder nettbaserte hatefulle ytringer, trusler og krenkelses som tar utgangspunkt i personers kjønn. Som et hovedresultat skal NIKK også peke ut mulige tiltak på både det juridiske og politiske området.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Delmål

Langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging

TILTAK 23: Videreutvikling av kunnskap om hatefulle ytringer

Regjeringen vil følge med på utviklingen fremover gjennom forskningsprosjekter og i samarbeid med fagmiljøer og andre etablerte aktører på feltet. Forskningsarbeidene som har blitt gjennomført i oppstarten av denne strategien vil gi viktige innspill til regjeringens videre innsats på området. Barne- og likestillingsdepartementet vil i 2017 videreføre støtten til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet til videreutviklingen av kunnskap om hatefulle ytringer. Det nye senteret for ekstremismeforskning ved Universitet i Oslo vil også forventes å kunne bidra med økt kunnskap om hatefulle ytringer.

*Ansvarlig departement:
Barne- og likestillingsdepartementet*

Veien videre

Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer skal revideres årlig. Både beskrivelser av fakta og tiltakene oppdateres etter hvert som ny kunnskap og erfaringer tilkommer. Regjeringen vil sørge for at ansatte i ansvarlige departementer og underliggende etater har kompetanse når det gjelder hatefulle ytringer på egne fagområder. En tverrdepartemental arbeidsgruppe har bidratt i utarbeidelsen av strategien, under ledelse av Barne- og likestillingsdepartementet. Arbeidsgruppen skal fortsette sitt arbeid i oppfølgingen av strategien. Relevante, underliggende direktorater og virksomheter vil kunne bidra i dette arbeidet.

Strategien skal oversettes til engelsk og nordsamisk. Det skal utarbeides en egen lettlestversjon av strategien. Målgruppen for denne skal være barn og unge. Det skal vurderes om den lettleste versjonen skal oversettes til andre aktuelle språk.

VEDLEGG

Internasjonalt arbeid

Beskyttelse og fremme av menneskerettigheter er en hovedpilar i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Innsats mot hatefulle ytringer er en integrert del av Norges arbeid for å fremme ytringsfrihet og uavhengige medier (Utenriksdepartementet 2016). Man har ikke klart å komme frem til internasjonal enighet om en definisjon av begrepet hatefulle ytringer («hate speech»).

I Europa er Den europeiske menneskerettighetsdomstolens avgjørelser viktige for å definere i hvilken grad statene kan gripe inn i ytringsfriheten i form av forbud mot hatefulle ytringer.

Enkelte stater misbruker lovgiving om hatefulle ytringer. På samme måte kan lover om for eksempel blasfemi, ærekrenkelser eller anti-terror misbrukes for å stilne dissens og legitim kritikk fra opposisjon, medier eller andre grupper i samfunnet.

Det internasjonale arbeidet mot hatefulle ytringer er i stor grad tett knyttet til tematiske debatter om for eksempel rasisme, diskriminering og antisemittisme.

FNs mekanismer, organer og institusjoner er viktige arenaer for arbeidet rundt ytringsfrihet og hatefulle ytringer. FN utgjør kjernen i arbeidet med å videreutvikle det normative rammeverket.

FNs rasediskrimineringskonvensjon, FNs rasediskrimineringskomité, spesialrapportørene og landhøringene i FNs menneskerettighetsråd er viktige virkemidler for å påvirke andre lands myndigheter og rette oppmerksomhet mot konkrete situasjoner og problemstillinger.

I 2012 var hatefulle ytringer tema for rapporten til FNs spesialrapportør for ytringsfrihet, som ble lagt

frem i FNs generalforsamling. Rapporten inneholder blant annet konkrete anbefalinger til FNs medlemsland om mulige tiltak mot hatefulle ytringer og oppfordring til vold (UNHR 2012).

UNESCO ga i 2015 ut en rapport om hatefulle ytringer på internett *Countering Online Hate Speech* (UNESCO 2015). Rapporten går systematisk gjennom eksisterende internasjonalt rammeverk, identifiserer mangler, og diskuterer ulike aktørers roller og ansvar, samt presenterer mulige tiltak.

Norge arbeider aktivt med og i regionale organisasjoner og samarbeidsmekanismer. I Europa er dette samarbeidet velutviklet og forankret i blant annet EU, Europarådet og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE).

Norge bidrar med EØS-midler, som øremerkes programmer i tråd med mottakerlandenes prioriteringer og EUs egne rammeverk. Et eksempel på et slikt rammeverk er EUs strategi for likestilling, *Strategic Engagement for Gender Equality 2016–2019* (European Union 2015). Strategien har særlig relevans for arbeidet mot hatefulle ytringer på grunn av kjønn i kombinasjon med andre grunner som etnisitet, funksjonsnedsettelse, alder, religion eller livssyn. Gjennom EØS-midlene støtter Norge blant annet Europarådets «No Hate Speech»-kampanje i ulike europeiske land.

I OSSE har blant annet Mediefrihetsrepresentanten³ som oppgave innenfor sitt mandat for å bekjempe hatefulle ytringer.

3 <http://www.osce.org/fom/106289>

Litteraturliste

Arbeidstilsynet (2015)

Foreslår endringer i regelverk om vold og trusler.
Artikkel. Publisert 27.11.2015.

<http://www.arbeidstilsynet.no/nyhet.html?tid=254404>

Bendixen, Mons, Ottesen Kennair, Leif Edward og Grøntvedt, Trond Viggo (2016)

En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring. Rapport NTNU.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/46ad33f-355704ca1ab8ff0f6ebe73c55/rapport--kunnskapsstatus-om-seksuell-trakassering.pdf>

Dovidio, John, Glick, Peter og Rudman, Laurie (red.) (2005)

On the Nature of Prejudice: Fifty Years After Allport.
Wiley-Blackwell.

Eggebø, Helga og Stubberud, Elisabeth (2016)

Hatefulle ytringer Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering. Rapport 2016:15.
Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

European Union (2012)

Strategic Engagement for Gender Equality 2016–2019. Luxemburg: Publications Office of the European Union

https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/strategic_engagement_for_gender_equality_en.pdf

Finnvold, Jon Erik (2013)

Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsetjingar.
Oslo: NOVA Rapport nr. 12/2013

Foreldreutvalget for barnehager (2012)

Mobbing i barnehager
Veileder

<http://www.fubhg.no/mobbing-i-barnehage.5149295.html>

Innst. S. nr. 270 (2003–2004)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om endring av Grunnloven § 100, forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen, Einar Steensnæs, Jan Petersen, Kristin Halvorsen og Lars Sponheim om endring av Grunnloven § 100. (Ytringsfrihet) og forslag fra Gunnar Kvassheim og Lars Sponheim om ny § 100 a i Grunnloven. (Offentlighetsprinsippet)

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2003-2004/inns-200304-270/>

Larsen, Kjetil Mujezinovic (2016)

Utredning om det strafferettslige diskrimineringsvernet.
Norsk Senter for Menneskerettigheter, Universitetet i Oslo.

LDO (2015)

Hatytringer og hatkriminalitet.
Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet

Nadim, Marjan og Fladmoe, Audun (2016)

Hatefulle ytringer Delrapport 1: Forskning på art og omfang. Rapport 2016:14.
Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Nilsen, Anne Birgitta (2014)

Hatprat.
Oslo: Cappelen Damm akademisk

Nordiska ministerrådet (2015)

Tillsammans för jämställdhet – ett starkare Norden. Samarbetsprogram för det nordiska jämställdhetssamarbetet 2015–2018.

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:786311/FULLTEXT01.pdf>

Politidirektoratet (2016)

Politiets innbyggerundersøkelse 2015.
Laget av Ipsos MMI for Politidirektoratet.

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_3493.pdf

Pressens faglige utvalg (2015)

Vær Varsom-plakaten – Etiske normer for pressen (trykt presse, radio, fjernsyn og nettpublikasjoner).

<http://presse.no/pfu/etniske-regler/vaer-varsom-plakaten/>

Riksadvokaten (2016)

Mål- og prioriteringsrundsskriv nr. 1/2016.

<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2016/MI-ogprioriteringsrundsskriv2016.pdf>

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (2012)

Antisemittisme i Norge? Den norske befolkningens holdninger til jøder og andre minoriteter.

https://www.hlsenteret.no/publikasjoner/HL_Rapport_2012_web.pdf

SSB (2014)

Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø 2013. Dokumentasjonsrapport 2014/47 (2014).

https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/212821?_ts=14a6251f8f8

Se også Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), ved avdeling for nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og -helse (NOA)

<http://noa.stami.no/arbeidsmiljoindikatorer/psykososialtorganisasjon/vold-mobbing-trakassering/vold-og-trusler/>

Staksrud, E., Steen-Johnsen, K., Bernard, E., Gustafsson, M. H., Ihlebæk K. A., Midtbøen, A., Sætrang, S., Trygstad, S., Utheim, M. (2014)

Status for ytringsfriheten i Norge. Resultater fra befolkningsundersøkelsen 2014. Oslo Fritt Ord, ISF, IMK, FAFO.

Steen-Johnsen, Kari, Fladmoe, Audun og Midtbøen, Arnfinn (2016)

Ytringsfrihetens grenser.

Sosiale normer og politisk toleranse.

Oslo: Fritt ord, Institutt for samfunnsforskning

UNESCO (2015)

Countering Online Hate Speech. Rapport

<http://unesdoc.unesco.org/imaget/0023/002332/233231e.pdf>

UNHR (2012)

Report of the Special Rapporteur to the General Assembly on hate speech and incitement to hatred. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. A/67/357.

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomOpinion/Pages/Annual.aspx>

Utdanningsdirektoratet (2016)

Elevundersøkelsen 2015.

<http://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/elevundersokelsen/>

Utenriksdepartementet (2016)

Ytringsfrihet! Strategi for ytringsfrihet og uavhengige medier i utenriks- og utviklingspolitikken (2016–2018).

https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/mr/strategi_ytringsfrihet.pdf

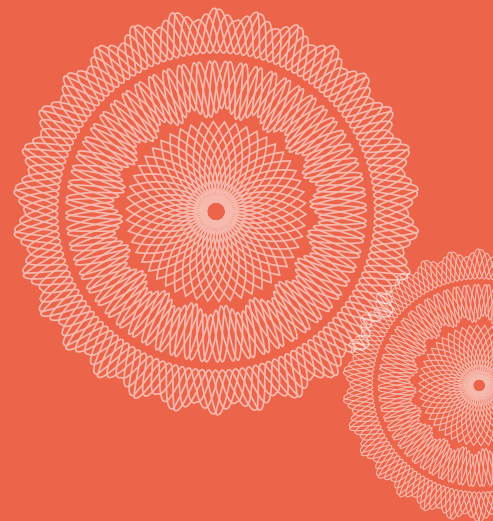
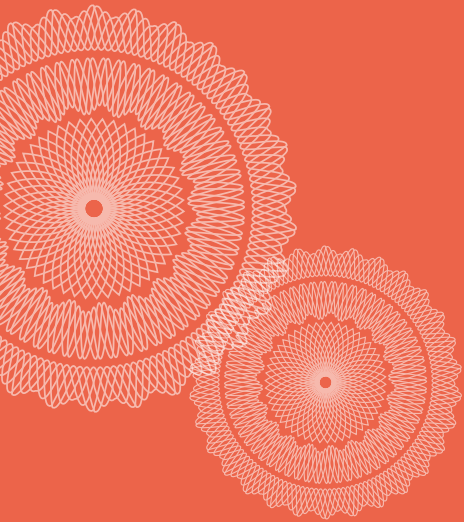
Wessel-Aas, Jon, Fladmoe, Audun og Nadim, Marjan (2016)

Hatefulle ytringer Delrapport 3: Grenseoppgangen mellom ytringsfrihet og strafferettslig vern mot hatefulle ytringer,

Rapport 2016:16. Oslo:

Institutt for samfunnsforskning.

” Det påligger statens myndigheter
å legge forholdene til rette for en
åpen og opplyst samtale.

Utgitt av:
Barne- og likestillingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonskode: Q-1238 B
Design: Anagram Design as
Omslagsfoto: Thinkstock
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
11/2016 – opplag 1 000

